

7. Rursus, si naturam angelicam, vel inter se, vel cum humana comparemus, nulla est ratio fingendi in illa diversitatem specificam visionis, quia si aliqua esset, maxime quia intellectus specie differunt in his naturis, sed hoc nullius momenti est, ergo. Probatum Minor primo, quia a principiis specie differentibus possunt interdum esse effectus, vel actiones ejusdem speciei, si non operentur, quatenus diversa sunt, sed quatenus in aliqua ratione conveniunt. Et hoc speciali ratione locum habet in his intellectibus respectu talis visionis, quia non concurrunt ad illam propria virtute naturali, sed prout elevati, et quatenus per potentiam obedientialem capaces sunt illius visionis. Propter quam causam (ut infra dicam), naturalis perfectio intellectus nihil confert ad majorem, vel minorem perfectionem illius visionis; ergo multo minus diversitas specifica in natura facit diversitatem specificam in visione.

8. *Tertia ratio.* — Tertio ostendi potest a posteriori, quia sequitur, quemlibet angelum habere perfectiorem visionem essentialiter quolibet homine et consequenter esse beatiorem, quod est erroneum, ut ait D. Thomas, 1 p., qu. 198, art. 8, et in 2, distinct. 9, q. 4, art. 8, et 3, contra Gentes, c. 53 et 57. Patet sequela, quia major excellentia specifica non potest satis compensari quacumque perfectione intensiva in inferiori specie. Licet enim in ordine ad effectum extrinsecum, vel utilitates humanas, interdum multitudo, vel intentio in re, vel forma inferioris rationis censeatur æquivalere perfectiori forme melioris in specie, tamen in ordine ad proprium et connaturalem forme effectum, nunquam accidentaliter perfectio potest cum essentiali comparari. Sed visio illa formaliter et natura sua facit beatum, et manifestat Deum clare, prout in se est; ergo quæ fuerit essentialiter perfectior, conferet talem effectum perfectiorem simpliciter. Sicut intellectio naturalis angelica ejusdem objecti semper est perfectior intellectu naturali humana, quantumvis supponatur hæc intentione illam superare.

9. *Philosophica ratio.* — Unde concludi potest philosophica ratio, quia nullum est principium diversitatis specificæ in illa visione; nam visio illa (sicut et alii actus animæ) sumit speciem ab objecto et modo attingendi illud, sed objectum specificans est omnino idem, scilicet Deus prout in se est, qui eodem modo conjungitur per essentialitatem suam omnibus beatis, ut ab eis videatur et eodem modo per se ipsum immediate terminat omnium visiones, ergo.

10. *Secunda conclusio.* — *Objectio.* — *Responsum.* — Hinc dico secundo, probabile esse, in illa visione non posse esse specificam diversitatem, etiam de potentia absoluta, licet hoc non sit certum. Priorem partem insinuat Cajetanus, 3 p., quæst. 10, art. 4, ubi de lumine loquitur, est autem eadem ratio. Nimirum quia nullum est, neque excogitari potest principium specificæ diversitatis in tali visione; nam in objecto et modo attingendi illud, est quædam participatio illius visionis, qua Deus se ipsum videt, perfectissimi ordinis, qui a nobis potest intelligi. Dices: sicut visio creata et increata Dei essentialiter differunt se ipsis, per entitates suas, ita fieri posse duas visiones creatas Dei, quæ specie differant, non ratione objecti, sed absolute per suas entitates. Respondetur, non esse simile, quod adducitur, quia visio increata non habet specificationem ab objecto et differt plus quam genere, cum sit substantia et actus purissimus.

11. Deinde ille respondendi modus confirmat alteram partem assertionis, scilicet rem hanc esse incertam. Tum quia illa responsio non potest evidenter refutari, tum etiam quia fortasse divina virtus plus in hoc potest, quam nos possumus intelligere, præsertim cum hic non appareat evidens implicatio contradictionis. Tamen si nobis loquendum est juxta modum, quo intelligimus specificari et diversificari actus animæ, non invenimus, unde posset oriri in illa visione diversitas essentialis, nam cum ex natura sua respiciat objectum, sicut alii actus intelligendi, non videtur posse per entitatem suam differre specificæ, nisi in objecto, vel habitu ab illud intelligatur aliqua diversitas: hæc autem nulla est in objecto primario, objectum autem secundarium non dat actui speciem, ut dicemus, ergo.

12. *Ad argumenta.* — Unde ad primum argumentum de inæqualitate beatitudinis respondetur, esse æquivocationem in termino. Erit enim inæqualitas in beatitudine essentiali (ut capite sequenti dicemus), id est in forma, qua essentialiter beatificamur, ipsa vero inæqualitas non erit essentialis, sed intensiva, vel individualis. Sicut in via est inæqualitas in gratia essentiali, non tamen est inæqualitas essentialis. Ad secundum argumentum de representatione creaturarum in Deo respondetur argumentum fore alicujus momenti, si representationis et similitudo visionis esset per formalem convenientiam et unitatem cum re representata. At vero cum illa tantum sit similitudo representationis, nulla est difficultas,

quia illa visio tantum repræsentat intentionali modo, et extenditur ad creaturas ex vi primarii objecti perfectius cogniti, a quo sumit speciem suam et ideo non sequitur, inter illas visiones esse differentiam specificam, sed gradualem, vel individualement, ut ex dicendis in sequentibus capitibus constabit.

13. Ad tertium respondetur, sententiam Majoris falsam esse et fundamentum ejus de naturali diversitate specifica intellectuum parvi momenti esse, ut ostensum est. Quod etiam ait, quemlibet angelum habere visionem Dei perfectiorem essentialiter, quam sit visio animæ Christi, ab omni veritate et pietate alienum est, ut in tom. 1, 3 p., disp. 26, diximus. Distinctio autem illa de visione in ratione visionis, vel beatitudinis satisfacere non potest, tum quia Christi anima non solum excedit angelos in visione, ut beatitudo est, sed etiam, ut scientia est: tum etiam quia in ratione beatitudinis non posset excessus ille essentialis per accidentales perfectiones compensari: tum denique, quia distinctio illa impertinens est, cum in tali beatitudine essentialiter includatur ratio visionis. Est etiam valde absurdum dicere, perfectionem beatitudinis non attendi ex perfectione visionis, sed ex solo objecto, quia objectum non facit formaliter beatum, sed visio. Item quia vel est sermo de re, quæ est objectum secundum se spectata. Et sic ex illo dogmate sequeretur, omnes beatos esse æquales, ut beati sunt: quod est contra fidem, ut capite sequenti ostendemus, vel est sermo de re illa ut visa et sic necessario includit visionem, nec potest in ea dari magis et minus, nisi ratione visionis.

CAPUT XX.

AN VISIO DEI ÆQUALIS PERFECTIONIS SIT IN OMNIBUS VIDENTIBUS IPSUM.

1. *Error hæreticorum.* — Ex resolutione superioris capitis constat, visiones esse æquales in perfectione essentiali, ideoque consequenter videndum est, an hac sufficiat, ut simpliciter æquales censeantur. Fuit enim antiquus error affirmans æquales esse, cujus auctor fuit Jovinianus, qui dicebat (teste Hieronymo, lib. 2, contra illum) justos non operari, ut mereantur amplius, sed ne perdant quod acceperunt. Idem refert Hieronymus, epist. 17, ad Damasum., tom. 7; significat Augustinus, hæres. 82; D. Thomas, opusc. 29, cap. 6. Hunc errorem secuti sunt Lutherus et sequaces, ut

referunt et impugnant Hosius, in Confess., cap. 87; Vega, lib. 10, in Tridentinum per totum; Sotus 2, de Natura et Gratia, cap. 20, et in 4, d. 49, quæst. 3, art. 2. Et quod mirum est, Durandus, dist. 49, quæst. 2, dicit hanc sententiam esse probabilem, aliam vero huic oppositam dicit esse securiorem. Lutherani nituntur aliis erroribus, ut quod in nobis nulla sit vera justitia, nec meritum, sed sola impetratio justitiæ Christi, qui æque pro omnibus mortuus est: de quibus hic non est dicendum. Fundamentum Joviniani, ut refert Hieronymus, præcipue fuit sumptum ex parabola Matthæi 20, ubi, finito labore unius diei, idem denarius diurnus datur omnibus, qui in vinea laboraverant; in quo significatur æqualitas præmii, ut indicatur illis verbis: *Pares nobis illos fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus.*

2. *Secunda opinio.* — Secunda sententia asserit, omnes homines futuros esse inæquales omnino in beatitudine, sic Paludanus in 4, dist. 4, quæst. 1. Et potest fundari primo in illo 1, ad Corinth. 15: *Sicut stella differt, etc.* Ipse vero solum fundatur in quadam proportionem inter angelos et homines. Nam, teste Gregorio, inquit, homines erunt æquales angelis in multitudine et perfectione, sed omnes angeli sunt inter se inæquales, ergo et omnes homines. Excipit tamen ab hac proportionem Christum et Virginem, qui sine ulla comparisonem perfectiores sunt omnibus angelis. Aliter summi posset proportio, nam est multorum Patrum sententia, homines assumi ad reparandas sedes angelorum, sed si angeli, qui ceciderunt, stetissent, omnes fuissent inæquales in gloria, ergo et homines, etc.

3. *Prima conclusio.* — Dicendum primo, non omnes videntes Deum futuros esse æquales in perfectione visionis, seu beatitudinis essentialis. Conclusio est de fide. Probatum primo ex Scriptura, in qua primum testimonium est illud Joannis 14: *In domo Patris mei mansiones multe sunt*, quod Jovinianus exponebat de Ecclesia militante, et de variis ordinibus hierarchiæ ejus, sed hoc evidenter impugnat ex contextu; nam aperte Christus loquitur de gloria cœlesti, ad quam tendebat et de qua dixit: *Vado parare vobis locum.* Aliter responderi posset, Christum dicere, esse multas mansiones, non vero inæquales. Tamen omnes sancti intelligunt dictas esse *multas*, propter varietatem earum. Optime Augustinus, lib. de sancta Virginitate, cap. 26, et tract. 67, in Joannem; Cyrillus ibi, lib. 9, cap. 31; Nazianzenus,

orat. 16, Cyprianus, lib. de habitu Virginis, in fine, ubi notat, Christum dixisse, esse varias mansiones, ut nos excitet ad procurandas meliores; Idem, lib. de Laude martyrii; Ambrosius, lib. de Bona morte, cap. 12; Tertullianus, lib. contra Gnosticos, cap. 6, et lib. de Monogam., cap. 10; Gregorius 35 Moral., cap. 14, alias 24 et lib. 4, Dialog., cap. 26; Theodoretus, lib. 3, in Cantic.; D. Thomas, opusc. 3, contra errores Græcorum, cap. 9.

4. Secundum testimonium est illud citatum ex 1, ad Corint. 15: *Sicut stella differt ab stella in claritate, sic erit resurrectio mortuorum.* In quo constat, non comparare apostolum corpora beatorum ad alia corpora non humana; hoc enim comprehenderat jam illis verbis: *Alia caelestium gloria, alia terrestrium;* comparat ergo ipsa beata corporea inter se et dicit fere inæqualia in perfectionibus gloriæ. Unde etiam colligitur, gloriam animæ futuram inæqualem: nam illa proportionatur huic et ex illa nascitur. Sic intellexerunt hunc locum citati Patres et expositores ibi, præsertim Ambrosius et Beda, Chrysostomus, Theodoretus et alii Græci, et Hilarius, Psalm. 46, circa id: *Beatus, quem eligisti,* etc.; Basilius, lib. de Spiritu sancto, cap. 16. Tertullianus, lib. de Resurrect. carn., cap. 52; Augustinus, libr. de sanct. Virgin. cap. 26, et optime Bernardus, in Apolog. ad Guilielmum, fere a principio. Ac denique Hieronymus, lib. 2, contra Jovin., ubi expendit etiam alia verba illius capituli: nam cum dixisset Paulus, omnes fore in Christo vivificandos, subdit: *Unusquisque autem in suo ordine,* id est, in suo gradu et perfectione, loquitur enim de ordine dignitatis, ut omnes exponunt. Et licet præcipue constituat ordinem in generali inter Christum et bonos, ac malos; tamen etiam indicat ordinem personarum. Nam Martyr resurget in ordine Martyrum, Virgo in ordine Virginum, ut ibi dicunt D. Thomas et Anselmus qui etiam exponit *in suo ordine,* in suorum meritorum dignitate.

5. Tertio congeri possunt testimonia, in quibus pro ratione virtutis et meriti promittitur præmium, ut est parabola de fructu trigésimo, sexagesimo et centesimo, Matth. 13 et Matth. 19: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Si vis perfectus esse, vade, etc. Et habebis thesaurum in caelis.* Ubi etiam est illud: *In qua mensura mensi fueritis remetietur vobis.* Est etiam evidens illud 1, Corint. 13: *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.* Et illud 2, Corint. 9: *Qui parce seminat, parce et metet, et qui seminat*

in benedictionibus, de benedictionibus et metet, et cap. 5: *Omnes nos manifestari oportet, etc.* Unde formari potest duplex ratio, prima, quia beatitudo datur hominibus ut corona et merces; servatur ergo ratio justitiæ distributiæ in ea conferenda. De quo legi possunt Parabolæ, Matth. 25, et Luc. 19. Secunda ratio est, quia non omnes mali æquales erunt in pœna, ut clare dicitur Apoc. 18; ergo nec boni in præmio, quia non est Deus minus justus in præmiando, quam in puniendo, imo magis est pronus ad benefaciendum.

6. Tandem diffinita est hæc veritas in Concilio Florentino in litter. union. refertur etiam Concilium Telense sub Siricio Papa: tamen in eo Concilio Telensi, quod 1 tom. conciliorum habetur, nihil de hac causa tractatur. Ponitur autem ibi epistola quædam Concilii ad Siricium, in qua damnatur error Joviniani, *qui diversos gradus abrogabat meritorum.* Sed illa Epistola non fuit Concilii Telensis, sed est Ambrósii, cum aliis Episcopis suæ diœcesis, estque 81, inter Ambrosii epistolas. Et probabilis est illud Concilium Telense non fuisse Italicum, sed Africanum et in illo non præfuisse Ambrosium, sed Donatianum, ut in præmio ejus dicitur. Et non fuisse celebratum tempore Siricii, sed Zozimi, ut dicit Baronius tom. 5, Annal., anno 418, n. 31. Qui etiam ait, nihil in eo Concilio de rebus fidei actum esse, sed tantum ibi fuisse lectam Epistolam. Siricii Papæ ad Episcopos Africae, quæ est 4 Siricii, et in eodem Concilio nunc legitur. Unde Epistola Ambrosii quæ ibi subjungitur, non est responsio ad 4 Epist. Siricii, sed ad 2, quæ ad Mediolanensem Ecclesiam scripta fuerat, in qua epistola non fit mentio dicti erroris Joviniani in particulari, sed generatim dicitur, eum in multis errasse.

7. *Secunda conclusio.* — Dicendum secundo: non est necesse, omnes homines esse inæquales in visione Dei. Veritas hujus conclusionis evidentius patet in infantibus, qui eum eodem genere remedii decedunt, illi enim secundum legem ordinariam decedunt æquales in gratia, erunt ergo æquales in visione. Hujusmodi sunt omnes circumcisi inter se et baptizati et forte omnes Martyres innocentes. Nam baptismus æqualem effectum habet in æque disposito, nec potest afferri in his fundamentum probabile inæqualitatis. De adultis vero inter se nihil certum affirmari potest: tamen nullum est inconveniens, quod multi sint æquales. Paulus enim non dicit, omnes stellas esse inæquales in claritate et probabile est multas

esse æquales. Quod vero Paludanus ait, de omnimoda proportionem hominum et angelorum in habenda gloria in gradibus diversis et inæqualibus, et gratia dictum est, et de ipsis angelis etiam incertum est, an inter se sint omnes in visione inæquales. Neque etiam existimo, homines assumi ad illam beatitudinem solum quasi per accidens occasione peccati angelorum, sed per se primo ex primaria Dei intentione et prædestinatione, ut infra tractandi de Prædestinatione dicam.

Parabola vineæ Matth. 20, exponitur.

8. *Varia expositiones.* — Solum superest, ut de parabola vineæ Matth. 20, a Christo proposita, pauca dicamus, quia et antiquorum hæreticorum fundamentum fuit et novi hæretici ex illa colligunt, visionem beatam non dari ut mercedem justitiæ, sed pro Dei voluntate omnibus æqualiter dari per Christum. *Omnes autem hæretici inde argumentantur, quod omnibus in vinea laborantibus,* datus est denarius diurnus. Variæ autem sunt Catholicorum expositiones, ad quas intelligendas oportet exponere sensum illorum verborum CHRISTI, quæ habentur in fine, c. 19, Matthæi: *Erunt primi novissimi et novissimi primi.* Quæ verba repetit in fine Parabolæ Matthæi 20. Unde licet colligere, hanc esse quasi conclusionem parabolæ, ad quam probandam et declarandam parabola adducta est. Primo ergo quidam exponunt, primos vocari, qui salvantur, novissimos qui damnantur. Ita ut sensus sit, multi, qui videntur electi et multum in vinea Dei laborasse, reprobati fiunt et multi, qui videntur reprobatii et parum, aut nihil boni habere, salvi fient. Hanc expositionem indicat Basilius in regulis brevior. in 255. Et potest suaderi ex verbis, quæ statim Christus adjungit in fine Parabolæ: *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.* Quibus verbis reddit rationem, cur novissimi sint primi, scilicet quia electi et quomodo primi sint novissimi, scilicet quia non erant electi. Unde Luc. 13, novissimi dicuntur, qui ejectione a regno, primi autem, qui accumbunt in regno Dei.

9. *Secunda expositio.* — Alii exponunt *primos et novissimos* dici in vocatione et præmio, quia multi, qui sunt primi in vocatione, sunt novissimi in præmio recipiendo et e converso, qui sunt novissimi in vocatione, sunt primi in præmio. Quæ videtur simplicissima expositio, tum quia verba ipsa proprie hoc significant, tum etiam, quia hoc ipsum exercetur in

tota parabola, alii neque citius, alii tardius vocantur et postea, qui postremi vocati fuerant, primi accipiunt præmium et ipse Paterfamilias videtur hoc modo voces illas exposuisse, dicens procuratori suo: *Da illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos,* vocat ergo novissimos ultimo loco vocatos et facit illos primos in ordine recipiendi præmium. Deinde alii non ita fiunt novissimi ut damnentur, nam illi etiam recipiunt præmium: et ita omnes Patres exponunt ibi fieri comparisonem inter eos, qui salvantur, non inter reprobos et electos, ut mox videbimus. Nec alia verba: *Multi enim sunt vocati, pauci vero electi,* contrarium suadent, quia non afferuntur a Christo tanquam æquivalentia prioribus, sed ut ab eis sumatur argumentum a quasi fortiori: nam si multi sunt vocati, qui non salvantur, quid mirum, quod multi sint prius vocati, qui non sint in præmio primi, etiam si aliquod consequantur.

10. Juxta priorem ergo expositionem illorum verborum intentio Christi est, ostendere per illam Parabolam, negotium salutis non pendere præcipue ex labore et industria humana, sed ex gratia et electione divina et id ostendi, quia multi, qui videntur maxime laborare, etiam ex divina vocatione, tandem damnantur; alii vero, qui nihil facere videntur, salvantur: unde murmuratio operariorum, qui plus laborarunt, non representat murmurationem salvandorum: hæc enim nulla erit, sed indicat indignationem reproborum eo quod Deus non eos elegerit, nec suam gratiam ita communicaverit, nec laborum ipsorum rationem habuerit. Et hoc indicat responsio Patrisfamilias: *Amice non facio tibi injuriam, an non licet mihi, quod volo facere? etc.,* unde quod ait: *Tolle quod tuum est et vade,* non intelligitur juxta hanc sententiam de præmio vitæ æternæ, sed vel aliquo temporali præmio hujus vitæ, ut exponit Basilius, vel ut quidam exponunt: *Tolle quod tuum est,* id est peccatum et præmium ejus.

11. *Impugnatur prima expositio.* — Hæc expositio in primis est contra communem sententiam Patrum, ut statim allegabo. Deinde a principio Parabolæ usque ad finem violentiam quamdam infert verbis. Quomodo enim dixit Paterfamilias procuratori: *Voca operarios et redde illis mercedem,* si non omnes fuerunt illa digni? vel quæ est illa merces? aut quomodo recte applicatur illud: *Volo huic novissimo dare sicut et tibi;* si nullum præmium commune omnibus fuit. Denique solum potest accommo-